

Bibliografie

1. Disponibil online:
<https://www.youtube.com/watch?v=1RNWKr1-Zq0>
2. STOIANOV, P. Anatol Vieru – omagiul discipolului. În: Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice, nr. 1-2 (8-9), 2009, ISSN 1857-2251.
3. KOZAK, M. Intertextul eminescian. Perspective (post)moderne. În: Limba română, nr. 1-3, anul XVII, 2007.
4. PETECEL-TEODOROIU, D. Proporție, măsură, armonie în Concertul Orchestrei de Cameră Radio. În: Actualitatea muzicală, iunie 2017/6 (CLXLI).
5. STOIANOV, P. Noduri și Semne. Posibile structuri pe scara unui model modal. București: Editura Muzicală, 2003.
6. STOIANOV, C. Petru Stoianov: noduri și semne posibile structuri pe scara unui model model. În: Studii de știință și cultură. Anul IV, nr. 3 (14), septembrie 2008.

**Evaluarea formativă la ora de istorie,
valorificând literatura artistică**
**The formative evaluation at history lessons
turning to account the artistic literature**
**Alexandru Molcosean, profesor de istorie,
gradul didactic II, L.T. „B.P. Hasdeu”,
mun. Bălți**
ORCID: 0000-0001-7480-2602

CZU 371.263:94

Rezumat

În acest articol este abordat subiectul evaluării formative la ora de istorie prin intermediul literaturii artistice. Ne propunem să analizăm actele normative care reglementează procesul evaluării în învățământul general și să oferim, ulterior, o serie de opere artistice în care se abordează o anumită perioadă istorică. Motivul pentru care am recurs la acest demers este încurajarea lecturii în rândul elevilor, ajutându-i, totodată, să înțeleagă mai bine evenimentele și procesele istorice. Spre final, oferim un exemplu de alcătuire a sarcinilor de evaluare în baza unei opere artistice.

Cuvinte-cheie: didactica modernă, acte normative, literatură artistică, evaluare formativă, lectură.

Abstract

In this article is approach the subject of the formative assessment in the history lessons

through the artistic literature. We aim to analyze the normative acts that governing the evaluation process in the general education and to subsequently offer a series of works of art that address a certain historical period. The reason why we resorted to this approach is to encourage the reading process among the students while helping them to better understand historical events and processes. Towards the end, we offer an example of composing an evaluation tasks based on a work of art.

Keywords: modern didactics, normative acts, artistic literature, formative evaluation, reading.

Introducere

Evaluarea, ca parte componentă indispensabilă a procesului instructiv, a suferit diverse modificări, în funcție de tendințele educaționale ale timpului. Dacă la începutul anilor '90 ai secolului trecut testul se axa pe verificarea cunoștințelor, la momentul de față sunt vizate, la evaluare, competențele elevilor. Pentru ca evaluarea să fie cât mai eficientă, dar și atractivă (de foarte multe ori elevii sunt stresați, atunci când trebuie să fie evaluați, fiind conștienți de faptul că notele pe care le primesc la evaluare pot fi mai mici decât cele obținute în cadrul orelor de predare-învățare), cadrul didactic trebuie să dea dovadă de creativitate și inventivitate, în vederea elaborării acesteia.

O problemă cu care se confruntă elevii la ora de istorie constă în dificultatea de a înțelege factologia evenimentelor istorice, dar

și în incapacitatea de a percepe cronologia acestora. În acest articol, propunem soluționarea problemei date, utilizând, ca variantă, lectura operelor literare, în care vor descoperi aceleași evenimente pe care le studiază la ora de istorie. Este cunoscut faptul că citirea unui roman, de exemplu „Mizerabilii” de Victor Hugo, poate oferi o înțelegere mai simplă a evenimentelor din perioada lui Napoleon Bonaparte și din Franța postrevoluționară decât activitatea de predare-învățare realizată în cadrul lecțiilor obișnuite de istorie.

De un real folos în acest demers s-a dovedit a fi articolul *Istoria pentru literatură și literatura pentru istorie: o abordare interdisciplinară a textului artistic* [7], care oferă o modalitate interesantă de abordare a unuia și aceluiași text în cadrul a două discipline diferite de cele din ariile curriculare în care se încadrează. Scopul acestui studiu constă în prezentarea unei modalități de evaluare formativă la ora de istorie, care să relaționeze cu disciplinele *limba și literatura română și/sau literatura universală*. Pornind de la ipoteza că lectura este primordială în dezvoltarea capacității de prelucrare a informației obținută din diverse surse, conchidem că această acțiune nu trebuie lăsată doar în seama disciplinelor care fac parte din aria curriculară *Limbă și comunicare*. Lectura în rândul elevilor are menirea de a lichida analfabetismul funcțional – care constituie o problemă stringentă a sistemului de învățământ actual, prezența acestuia fiind

dovedit de studiile PISA, realizate în ultima perioadă (rezultatele PISA 2018 au arătat că 43% din elevii din Republica Moldova nu au nivelul minim de competență la domeniul citire/lectură) [8]. Drept obiective, ne propunem să consultăm actele normative care reglementează procesul evaluării ca parte componentă a parcursului didactic; să identificăm operele literare care pot fi recomandate elevilor pentru lectură, în vederea cunoașterii mai bune a contextului istoric, și, nu în ultimul rând, să oferim un exemplu de sarcini de evaluare formativă la ora de istorie în baza unei opere artistice.

Evaluarea interdisciplinară

O definiție clasică a evaluării este oferită de Curriculumul Național la Istoria Românilor și Universală, ediția 2010, ce o prezintă ca pe „o acțiune de cunoaștere, care presupune colectarea datelor, prelucrarea și interpretarea lor” [2, p. 17]. O definiție mai simplistă ar prezenta evaluarea elevilor ca fiind, de facto, un sondaj efectuat de către profesor în vederea determinării nivelului de învățare la care au ajuns într-o perioadă determinată de timp. Ca și în cazul precedent, Curriculumul actualizat din 2019 oferă o interpretare apropiată de cea amintită: „evaluarea la disciplină este o activitate de măsurare și apreciere a competențelor” [5, p. 38]. O altă definiție (mai complexă, desigur) este prezentată de regulamentul cu privire la evaluarea și notarea rezultatelor școlare ale elevilor: „Evaluarea rezultatelor școlare reprezintă o activitate educativă complexă de

colectare sistematică a informațiilor despre calitatea și dinamica rezultatelor școlare, de prelucrare și interpretare contextuală a acestora în vederea adoptării unor decizii semnificative conform finalităților educaționale și scopului acțiunilor de evaluare” [3, p. 1]. În cazul de față, ne vom referi doar la evaluarea formativă (care este realizată periodic de către profesor), în vederea testării elevilor pe un segment îngust de studiu. Suntem conștienți de faptul că o evaluare sumativă nu poate fi aplicată doar asupra unei singure opere studiate. Or, pregătirea elevilor pentru o astfel de testare doar în baza literaturii artistice depășește cu mult atribuțiile disciplinei *istoria românilor și universală*.

Un element de noutate pe care îl scoate în evidență actualul curriculum constă în acordarea libertății cadrului didactic „privind selectarea activităților la clasă și a gradului de complexitate în funcție de resursele didactice disponibile și caracteristicile colectivului de elevi” [5, p. 10]. Profesorul are posibilitate să organizeze procesul educațional apelând la diverse forme eficiente de predare-învățare-evaluare. Astfel, poate fi propusă elevilor drept temă de casă selectarea unor fragmente (specificându-se volumul paginilor care trebuie citite și sarcina concretă). În vederea oferirii temei pentru acasă, „timpul alocat va fi folosit, în mare măsură, pentru consolidarea materiei teoretice de studiu, pentru lectură individuală, activități de grup, cercetarea domeniilor de interes,

formarea deprinderilor și abilităților și diverse activități interactive și dezvoltarea atitudinilor și valorilor interpersonale” [4, p. 8]. Într-un cuvânt, cadrul didactic trebuie să diversifice sarcinile destinate lucrului individual.

Aspectul inovator ce vizează popularizarea lecturii în rândul societății îl reprezintă Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 291 din 10.03.2020 „cu privire la promovarea lecturii, centrării contribuției bibliotecilor, instituțiilor educaționale, comunităților și factorilor de resort la amplificarea interesului față de carte, dezvoltarea competențelor de cultura lecturii și de cultura informației” [6]. Dacă lectura a ajuns să fie încurajată prin acte normative, atunci acest lucru poate fi considerat, pe bună dreptate, un semnal de alarmă.

În acest context, aplicând evaluarea formativă în baza operelor literare studiate în cadrul lecțiilor de limba și literatura română și/sau literatură universală, constatăm că organizăm, de fapt, un proces educativ interdisciplinar, care este în strânsă concordanță cu politicile educaționale în care s-a angajat Republica Moldova.

Opere literare abordate în cadrul evaluării la ora de istorie

În continuare, propunem câteva titluri de cărți care abordează diverse perioade istorice ce le pot fi sugerate elevilor de către cadrul didactic în vederea lecturii acestora, precum și întocmirea fișelor de lectură (după necesitate). În cazul claselor mai mari, se poate recurge la o fișă de bibliotecă, ce are

menirea de a-i ajuta pe elevi în clasificarea cărților din biblioteca personală. Mai jos, vom enumera cărțile, precizând, totodată, perioada de studiu la care pot fi aplicate, dar și subiectele lecțiilor.

Epoca medievală

- * Costache Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanu* (Țările Române la mijlocul secolului al XVI-lea);
- * Hans Christian Andersen, *Lebedele* (Ereziile și inchișiția în evul mediu occidental. Biserica în secolul XI);
- * Mihai Eminescu, *Scrisoarea a III-a* (Țara Românească de la Basarab I la Vlad Țepeș);
- * Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi* (Țara Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare);
- * Mihail Sadoveanu, *Zodia Cancerului sau vremea Ducăi Vodă* (Țările Române de la independență la suzeranitate otomană).

Epoca Modernă

- * George Călinescu, *Enigma Otiliei* (Societatea burgheză românească la începutul secolului al XX-lea);
- * Harriet Beecher Stowe, *Coliba unchiului Tom* (Sistemul sclavagist în SUA. Războiul de secesiune);
- * Ioan Slavici, *Mara* (Spațiul românesc după revoluțiile pașoptiste. Breslele în Țările Române în a II-a perioadă a epocii moderne);
- * Ion Budai-Deleanu, *Țigăniada* (Minoritățile etnice de pe teritoriul Principatelor Române);
- * Liviu Rebreanu, *Ion* (Transilvania sub dominație austro-ungară. Spațiul rural

românesc în secolul XX);

* Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților* (România în anii Primului Război Mondial);

* Mihail Sadoveanu, *Baltagul* (Viața cotidiană în spațiul românesc la începutul secolului XX);

* Vasile Alecsandri, *Chirița în provincie* (Tendințe occidentale manifestate pe teritoriul românesc în epoca modernă);

* Vasile Alecsandri, *Istoria unui galbân* (Categorii sociale în România secolului al XX-lea).

Epoca contemporană

* Anne Frank, *Jurnalul Annei Frank* (Situația evreilor în anii celui de-al Doilea Război Mondial);

* Aureliu Busuioc, *Hronicul găinarilor* (Rapturile teritoriale din vara anului 1940. Basarabia în componența URSS);

* Ion Druță, *Frunze de dor* (Teritoriul românesc în anii celui de-al Doilea Război Mondial);

* Marin Preda, *Moromeții* (România rurală după reforma agrară din 1921);

* Mircea Eliade, *Maitrey* (Organizarea socială a Indiei în perioada interbelică);

* Ray Bradbury, *Casa* (Realizări în știință și tehnică în epoca contemporană).

Profesorul va prezenta fragmente din operele studiate de elevi la ora de limba și literatura română și la cea de literatura universală (după caz), punând accent pe emotivitate. Un fenomen istoric îi poate lăsa reci și inferenți pe elevi, însă același eveniment relatat cu lux de amănunte într-o

operă artistică poate reuși să genereze emoții care vor contribui eficient la prelucrarea mesajului transmis.

Rezumându-ne la cele prezentate mai sus, menționăm că vom ține cont de faptul că sugestiile de lectură vor fi oferite elevilor în funcție de vârsta acestora. În felul acesta, elevii vor fi mobilizați și se vor responsabiliza în ceea ce privește lectura, fiind conștienți de faptul că urmează să susțină proba de evaluare formativă planificată de către profesor după citirea cărții (sau a unui pasaj) și discuții suplimentare despre aceasta.

„Cea mai mică schiță îmi vorbește mai mult decât un lung raport.”

Această expresie a lui Napoleon Bonaparte accentuează ideea de necesitate a simplității și clarității în tot ce facem. În scopul eficientizării timpului de lucru, am elaborat un tabel sinoptic, prin intermediul căruia propunem o serie de sarcini de evaluare atât a nivelului de lectură a textului, cât și a determinării relației de cauzalitate și schimbare în istorie (Tabelul 1). În calitate de material didactic util poate servi romanul *Peripețiile unui băiețel din Epoca Preistorică* de Ernest D'Aurevilly [1]. Pe lângă pasajele desprinse din carte, vom indica și treptele taxonomice ale evaluării (taxonomia lui Bloom). O astfel de probă de evaluare formativă poate fi organizată la clasa a V-a, la tema *Modul de viață al oamenilor primitivi*.

Concluzii

Tabelul 1. Sarcini de evaluare la ora de istorie, formulate în baza cărții „Peripețiile unui băiețel din Epoca Preistorică”

Pasajul desprins din carte	Itemi	Nivelul taxonomic
„Focul este cel mai bun prieten al omului: el învinge frigul, el alungă fiarele sălbatice” [p. 18].	Enumerează două beneficii pe care focul îl oferă oamenilor din epoca de piatră. Cum crezi, putea fi considerat pe bună dreptate focul un prieten al omului? De ce?	Cunoaștere
„Malurile joase erau acoperite cu stufăriș des și înalt, iar ceva mai departe se înalțau, ca niște ziduri albe, abrupturile de calcar ale dealurilor roase de apele râului [...]. Nu departe de băiețel, în panta dealului, ceva mai sus de linia unde-l spăla apa râului, se căsca asemenea unui bot uriaș o deschizătură largă și înrunecoasă ce ducea într-o peșteră adâncă” [p. 3].	Prezintă două argumente în susținerea ideii că oamenii primitivi se stabileau în apropierea unui curs de apă.	Înțelegere
„Deoarece râul curgea spre răsăritul soarelui, Căpetenia îi anunță pe copii că o parte din drum îl vor face pe plută. E mai ușor și mai sigur să navighezi pe râu decât să mergi pe jos” [p. 68].	Demonstrează prin două argumente că plută a facilitat deplasarea oamenilor pe apă, în epoca de piatră.	Aplicare
„De câte mai multe ori ei vorbeau despre peripețiile din timpul vânătorii sau își aminteau de vreun animal foarte rar întâlnit în desișul pădurii. Fiecare avea ce povesti și cu ce se lăuda. Uneori, careva din vânători lua un os sau o piatră plată și zgâria pe ele cu un vârf de cremene ascuțit scene de vânătoare, animale – într-un cuvânt, tot ce îi rămase în memorie sau îl uitase” [p. 37].	Dedu, din text, un motiv pentru care oamenii primitivi desenau pe pereții peșterilor scene de vânătoare. Ce îi determina să facă acest lucru?	Analiză
„Pentru aceasta este nevoie de un băț de os, de nisip și apă. Pun pe topor nisip mărunț, îl udă cu apă, apoi apasă pe el baltonul de os, pe care încep să-l răsucescă. În tot timpul acesta, se adaugă mereu nisip și apă. Întâi se formează o scobitură mică, ce, treptat, se adâncește tot mai mult și mai mult, până, în sfârșit, se face gaură” [p. 76].	În ce a constat avantajul oamenilor primitivi de a realiza găurirea pietrei? Formulează un argument în alcătuirea răspunsului.	Sinteză
„- Animalele, adăugă șeful, au înțeles că nu vor fi ucise, că pe lângă oameni se pot alege cu câte vreun os și su rămas să trăiască aici. Când vânătorii urmăresc un carib sau altă sălbătăciune, ele alegă înaintea vânătorului, gonindu-l spre vânător. De aceea-le-am lăsat să trăiască pe lângă noi” [p. 78].	Argumentează, în două rânduri, cât de importante sunt căniile în timpul vânătorii.	Evaluare
„Văra, iarba și copacii se aprindeau de la vreun fulger, după cum afirmau vânătorii cu experiență” [p. 38]. „Atunci a luat un băț scurt de lemn tare, cu o gaură în mijloc; apoi a băgat în gaură capătul unui bețișor mai subțire și a început a-l învârti repede între palme. Peste puțină vreme, din găurice a prins să iasă fum, apoi tăpni o flăcărăuie, care a sprins mâinunchiul de mușchi uscat...” [p. 47].	Compară cele două metode de obținere a focului. Pe care dintre ele o consideri cea mai eficientă? De ce?	

Menționăm că sarcinile de evaluare prezentate mai sus pot fi utilizate în vederea alcătuirii unui test de evaluare formativă, în funcție de nivelul clasei la care este aplicat. În timpul analizei răspunsurilor elevilor, se va ține cont de explicația logică pe care au oferit-o aceștia. O astfel de evaluare poate fi organizată și în cadrul decadei istoriei, al unei lecții comune (istorie – limba și literatura română; istorie – literatura universală).

Operele (sau anumite pasaje care vor oferi o imagine de ansamblu) sugerate elevilor pentru lectură vor fi selectate de către cadrul didactic în funcție de considerentele acestuia în vederea aprofundării unui subiect. O astfel de evaluare formativă se poate dovedi eficientă în vederea combinării a două sau mai multe discipline de studiu, dacă se va ține cont de unele particularități enunțate în cuprinsul articolului. Ipoteza de la care am pornit este verificabilă prin însuși testul de evaluare oferit elevilor. În cazul în care rezultatele testării sunt satisfăcătoare, reiese că elevii dispun de capacitățile necesare în vederea prelucrării informației obținute și înțelegerii factologiei istorice. Conchidem, așadar, că lectura unui text artistic trezește sentimente; sporește interesul cititorului pentru cartea pe care o are în față; îi dezvoltă imaginația și creativitatea; contribuie în mod special la formarea unei atitudini proprii în raport cu cele citite; creează un univers paralel în care este plasat cititorul. Considerăm că asimilarea mesajului istoric prin intermediul unui roman poate fi considerată o strategie optimă de evaluare.

Bibliografie

1. D'AUREVILLY, E. Peripețiile unui băiețel din Epoca Preistorică. Chișinău: Editura Hyperion, 1990.
2. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Istoria: Curriculum pentru învățământul gimnazial (clasele V-IX).

Chișinău, 2010.

3. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Anexă la Ordinul nr. 638 din 30.06.2016 privind evaluarea și notarea rezultatelor școlare, promovarea și absolvirea învățământului primar și secundar.

4. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Anexă la Ordinul nr. 1249 din 22.08.2018 privind managementul temelor pentru acasă în învățământul primar, gimnazial și liceal.

5. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Curriculum național la istoria românilor și universală: clasele V-XI. Chișinău, 2019.

6. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Ordinul nr. 291 din 10.03.2020 cu privire la promovarea lecturii.

7. SUFF, E. Istoria pentru literatură și literatura pentru istorie: o abordare interdisciplinară a textului artistic. În: Didactica Pro..., nr. 5-6 (99-100), 2016, pp. 47-50.

8. Rezultatele înregistrate de Republica Moldova în Programul Internațional de Evaluare a Elevilor – PISA 2018 [disponibil online:

<https://mecc.gov.md/ro/content/rezultatele-inregistrate-de-republica-moldova-programul-international-de-evaluare-elevilor>] (accesat la 22.08.2020).

**Metodologia de formare a valorilor
artistice la studenții pedagogi: validarea
experimentală**

**Methodology of forming artistic values
to the pedagogical students: experimental
validation.”**

**Svetlana Talpă, doctorandă,
lector universitar,
Catedra de Pedagogie Preșcolară,
Educația Fizică și Dans,
Facultatea de Științe ale Educației și
Informatică,
UPS „Ion Creangă”, Chișinău
ORC ID: 0000-0001-5829-736X
CZU 378.147:793.3**

Rezumat

În articol este abordată problema privind formarea valorilor artistice la studenți în procesul instruirii coregrafice din diferite perspective: general-pedagogică, teleologică și metodologică. În plan general-pedagogic, formarea valorilor artistice se analizează din perspectiva educației umaniste, în plan teleologic – din perspectiva finalităților educaționale, în plan metodologic – din perspectiva noilor educații și strategiilor educaționale: de formare a conștiinței, de organizare a acțiunii educative, de stimulare. Nivelul de manifestare a valorilor artistice ale grupului de cercetare a indicat o diferență semnificativă de la testarea inițială către testarea finală. Validarea experimentală este prezentată în tabele și figuri.